

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні педагогічної ради
протокол №1 від 29.08.2025

Навчальна програма **«Етика. 6 клас»** на 2024/2025 навчальний рік

розроблено за модельною навчальною програмою

«Етика. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти
(автори Ашортія Є.Д., Бакка Т.В., Желіба О.В., Козіна Л.Є., Мелешенко Т.В.,
Щупак І.Я.)

Зміст навчальної програми забезпечує підручник:
«Етика» міжгалузевого інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної
середньої освіти (автори Ашортія Є.Д., Бакка Т.В., Желіба О.В., Козіна Л.Є.,
Мелешенко Т.В., Щупак І.Я.)

Пояснювальна записка

Нормативно-правова база

1. Закон України «Про освіту» (05 вересня 2017 р., № 2145-VIII).
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (16 січня 2020 р., № 463-IX).
3. Державний стандарт базової середньої загальної освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898).
4. Типова освітня програма (затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 09.08.2024 № 1120).
5. Навчальна програма «Етика. <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>)

Навчальна програма міжгалузевого інтегрованого курсу «Етика» для 6 класу спрямована на реалізацію вказаної мети, визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання з соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, зміст та види навчальної діяльності учнів, що спрямовані на реалізацію очікуваних результатів.

Метою навчання «Етики» як складника соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток доброчесної, відповідальної та виваженої поведінки, що відповідає моральним цінностям і орієнтирам особистості, формування в учня/учениці навичок гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії та спілкування, морального ставлення до інших.

Для реалізації означеної мети визначено такі завдання:

- застосовувати знання про людину, її здоров'я, взаємини з іншими та добробут, відповідально ставитись до власної поведінки у спілкуванні з оточуючими, турбуватись про безпеку в комунікації, уникати факторів ризику для власного і суспільного життя, добробуту;
- будувати гармонійні взаємини з оточуючими на основі моральних цінностей, проявляти дружність, ввічливість, повагу та чуйність, толерантність та милосердя в поведінці та стосунках;
- приймати обґрунтовані рішення для налагодження стосунків з іншими і добробуту, аргументувати власний ціннісний вибір щодо взаємин з оточенням і вчинків у різних життєвих ситуаціях;
- аналізувати й оцінювати себе, власну поведінку і поведінку та вчинки інших людей, визначаючи альтернативи та прогнозуючи наслідки, на основі критеріїв моралі та безпеки, контролювати та регулювати свої почуття та емоції.

Програмою передбачено вивчення предмета в адаптаційному циклі базової середньої освіти (5–6 класи).

Основною ідеєю концепції побудови програми є поступальний рух дитини від особистісного виміру внутрішнього світу до гармонійної взаємодії з іншими і взаємин у спільноті та суспільстві в цілому.

У шостому класі продовжується і поглиблюється опрацювання учнями основних понять етики, що створюють цілісну картину людського буття в його моральному вимірі. Ця частина предмета спрямована більшою мірою на

формування внутрішнього світу учнів, їхньої глибинної духовної культури, усвідомлення національних та загальнолюдських цінностей.

Змістова частина

Опис результатів навчання, визначені модельною програмою

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності
Вступ		
	Загальнолюдські цінності як основа етики.	
Тема 1. У світі моральних цінностей		
Базові знання: потреби, свобода, щастя, духовне здоров'я, почуття, емоції, любов, повага, життєва гармонія, справедливість. Уміння: - виявляє ризики невідповідності власних потреб і можливостей; - приймає індивідуальні темпи вікових змін в організмі як вияв норми; - визначає причини вікових змін в організмі, зокрема в період статевого дозрівання; - визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації; - моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб; - бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби; - виконує різні ролі в груповій роботі; вирізняє ознаки доброчинності Ставлення: - протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб; - розуміє взаємовплив емоційного стану, переконань, поведінки всіх учасників спільної діяльності; розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища	Потреби людини. Піраміда потреб. Базові потреби. Духовні потреби. Моральні цінності як життєві орієнтири. Духовний світ людини. Свобода як основа моральності. Свобода вибору, дії. Почуття та емоції. Світ почуттів та емоцій. Вияв емоцій та почуттів. Любов і кохання. Що таке любов. Закоханість і кохання. Міжособистісні взаємини. Гармонія життя. Уміти радіти. Щастя і радість. Внутрішня гармонія. Уміння бути щасливим. Успіх і щастя. Справедливість. Справедливість і несправедливість. Протидія несправедливості. Правда і справедливість.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна
Тема 2. Етичні норми в правах дитини		
Базові знання: гідність, повага, права дитини, відповідальність, самостійність, участь, лідерство. Уміння: - виявляє ризики невідповідності власних потреб і можливостей; - приймає індивідуальні темпи вікових змін в організмі як вияв норми; - визначає причини вікових змін в організмі, зокрема в період статевого дозрівання;	Гідність. Почуття особистої гідності. Особиста гідність і людська гідність. Права дитини і відповідальність. Права дитини, обов'язки і відповідальність у родині, у школі та у суспільстві. Відповідальність	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна

● визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації; ● моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб; ● бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби; ● виконує різні ролі в груповій роботі; ● вирізняє ознаки доброчинності Ставлення: ● розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища; ● розуміє взаємовплив емоційного стану, переконань, поведінки всіх учасників спільної діяльності; протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб	особистості за свій вибір та результати й наслідки своїх дій. Прийняття рішень. Мотиви та наслідки рішень. Самостійність у прийнятті рішень. Право на участь. Етика участі. Моральні принципи діяльності спільнот. Етичне лідерство. Лідерство. Моральні якості лідера.	
Тема 3. Мистецтво жити в суспільстві		
Базові знання: <i>ідеал, світогляд, діяльність із створення цінності для інших осіб, ініціативність, ефективна співпраця, ознаки доброчинності, інклюзія, стереотипи й упередження, підтримка осіб з особливими потребами, прийняття відмінностей між людьми, толерантне ставлення до поглядів і переконань, інтересів та потреб інших осіб, спонсорство, меценатство, волонтерство, волонтерський рух в Україні.</i> Уміння: ● ідентифікує причини та наслідки виникнення конфліктів у різних ситуаціях; ● розробляє стратегію подолання булінгу, визначає джерела допомоги жертвам булінгу, звертається по допомогу до інших осіб; ● використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту; ● пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на впливові зовнішні чинники; ● обґрунтовує наслідки вибору альтернативного рішення щодо моделей поведінки, спрямованих на	Світогляд. Уявлення людини і суспільства про світ. Багатоманіття світоглядів і базові цінності. Патріотизм, любов до України. Сприйняття «іншості». Культурно-національні особливості людей, які живуть в Україні. Близній, але інакший. Сприйняття «інакшості». Людина – найвища цінність. Людяність. Гуманістична мораль: визнання людини найвищою цінністю. Пріоритет прав і свобод людини, рівність і справедливість. Духовність і релігійність. Віра і релігія в житті людини. Право на свободу віросповідання. Повага до релігійних почуттів віруючих. Поліконфесійність. Толерантність як умова співжиття української	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна

збереження здоров'я, добробуту та безпеки; ● оцінює надійність різних джерел інформації (засоби масової інформації, реклама, соціальні мережі тощо); ● обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема часу, здоров'я, фінансів); ● визначає відмінності між людьми як ціннісну ознаку індивідуальності; ● виявляє розуміння індивідуальних відмінностей інших осіб; ● вирізняє ознаки доброчинності; ● бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби; ● виконує різні ролі в груповій роботі; ● пояснює значення волонтерства Ставлення: толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і добробуту; виявляє чуйне ставлення до людей з особливими потребами проти діє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб	спільноти. Інклюзія. Інклюзія як спосіб сприйняття людської різноманітності. Рівноцінність. Подолання бар'єрів та залучення кожного. Етика спілкування та допомога людям з інвалідністю. Стереотипи й упередження. Роль стереотипів у житті суспільства. Види стереотипів. Міфи. Забобони та упередження. Моральні норми як інструмент подолання стереотипів та упереджень. Благодійність і волонтерство. Доброта і благодійність. Меценатство. Благодійництво сьогодні: спонсорство. Волонтерство. Моральні аспекти волонтерського руху.	
---	---	--

Тема 4. Бути культурною людиною

Базові знання: культура, розвиток особистості, критичне ставлення до інформації, добробут, сталий розвиток, ресурси, культура споживання, потреби людини та обмеженість ресурсів, екологічні проблеми, повага до живих істот, праця, хобі, сенс життя, саморозвиток. Уміння: ● виявляє ризики неналежного поводження із тваринами (домашні, бездомні, дикі); ● передбачає вплив на власне здоров'я, безпеку, добробут і здоров'я, безпеку, добробут інших осіб неналежного використання цифрових пристроїв; ● прогнозує ризики комунікації у віртуальному середовищі; ● використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на	Культура — міра людяності в людині. Духовна та матеріальна культура. Культурність. Людина і природа. Гармонія співіснування людини і природи як умова майбутнього життя. Ставлення до природи. Сталий розвиток. Екологічні проблеми сучасності. Відповідальність за все живе на Землі. Праця в житті людини. Роль праці в житті людини. Види праці. Домашня праця. Етика праці. Дозвілля людини.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна
---	--	---

користь здоров'я, безпеки та добробуту; ● звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами; ● поводить безпечно під час спілкування, зокрема з тваринами; ● організовує власний освітній простір, раціонально розподіляє час; ● використовує допоміжні засоби для навчання, зокрема цифрові пристрої, без шкоди для здоров'я; ● визначає прагнення і потреби у сфері власного особистісного розвитку та навчання; ● самостійно створює та реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, спорті, побуті; ● аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів; ● визначає потребу ощадливого використання ресурсів і повторної переробки вторинної сировини; ● обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема часу, здоров'я, фінансів); ● розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього; ● визначає цілі власної діяльності і стратегії їх досягнення; ● бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби; ● виконує різні ролі в груповій роботі Ставлення: ● розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища; ● виявляє зацікавлення до тривалої систематичної діяльності (хобі, спорт, мистецтво, навчання тощо) та наполегливість у досягненні мети; ● толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і добробуту	Розмаїття людських інтересів. Потреби у відпочинку і можливості їх задовольнити. Моє хобі. Організація вільного часу. Здоров'я людини. Довкілля і здоров'я людини. Особиста гігієна. Фізична культура. Комп'ютерні гаджети, Інтернет і сучасний школяр. Небезпеки віртуального світу. Етика здорового способу життя. Мистецтво самопізнання. Самопізнання. Пошук власної ідентичності. Сенс життя. Ідеал в житті людини. Саморозвиток. Самореалізація. Самооцінка. Планування майбутнього. Саморозвиток.	
---	--	--

Наскрізнi лiнii та предметнi компетентностi

Наскрізна змістова лінія «Екологічна безпека й сталий розвиток» націлена на формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь. Реалізація змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» здійснюється на основі творів мистецтва та художньо-творчої діяльності у процесі виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до природи; усвідомлення себе частиною світу, в якому все взаємопов'язане; розуміння єдності національно-регіональних цінностей і глобальних людських пріоритетів.

Наскрізна змістова лінія «Громадянська відповідальність» спрямована на виховання відповідального громадянина своєї держави. Вагомою її складовою є формування в учнів культурної самосвідомості – здатності розуміти роль культури у становленні способу мислення і поведінки людей, шанобливого, толерантного ставлення до культурних надбань свого народу, країни, світу; усвідомлення власної значущості і відповідальності щодо причетності до свого народу. Це здійснюється під час опанування учнями досягнень українського мистецтва, зокрема в контексті світової мистецької спадщини.

Наскрізна змістова лінія «Здоров'я і безпека» націлена на формування духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя і формувати безпечне життєве середовище. Її реалізація засобами мистецтва сприятиме гармонізації інтелектуальної та емоційної сфер особистості. Це відбувається у процесі усвідомлення учнями впливу мистецтва на емоційну сферу людини, зокрема через емоційно-образне пізнання навколишнього світу на основі синтезу різних видів мистецтва; ознайомлення з елементами арттерапії, які сприятимуть збагаченню емоційно-почуттєвої сфери школярів, зниженню кількості захворювань та поведінкових ризиків.

Наскрізна змістова лінія «Підприємливість і фінансова грамотність» націлена на формування проактивної особистості, яка вміє планувати й досягати поставлених цілей, розвиває свої лідерські якості тощо. Вона реалізується у процесі формування в учнів умінь реально визначати свої сильні й слабкі сторони; мотивації учнів до виявлення творчих ініціатив та сприяння їхній реалізації, зокрема через втілення їх у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній).

Розвиток наскрізних вмінь

Наскрізне вміння	Вид діяльності
1. Читання та розуміння	Читання тексту підручника або слухання інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями
2. Уміння висловлювати власну думку усно і письмово	Короткі повідомлення учнів, обговорення та дискусії
3. Критичне та системне мислення	Пошукові завдання, практичні завдання
4. Здатність логічно обґрунтовувати позицію	Складання речень, ребусів, кросвордів із застосування понять, читання легенди карти
5. Творчість	Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах): уявна екскурсія, малюнок
6. Ініціативність	Пошукові завдання, робота в групах
7. Вміння конструктивно керувати емоціями	Обговорення та дискусії (орієнтовні теми)
8. Вміння оцінювати ризики та приймати рішення	Визначати позитивні і негативні чинники історичних подій
9. Вміння розв'язувати проблеми	Вирішувати проблемні питання

10. Здатність співпрацювати з іншими людьми	Створення проектів у групах
---	-----------------------------

Під час реалізації програми здобувачі освіти мають формувати на відповідному віковому рівні такі **ключові компетентності**:

Ключова компетентність	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	Уміння: читати і розуміти перекладені та адаптовані державною мовою писемні джерела, авторські публікації на історичні та актуальні для суспільства теми шукати інформацію та використовувати різні види джерел, формулювати та наводити обґрунтовані аргументи володіти термінологією в межах громадянської та історичної освітньої галузі створювати висловлення різних стилів в усній і письмовій формі на історичні та актуальні для суспільства теми вести аргументовану дискусію розпізнавати мовні засоби впливу, розрізняти техніки переконування та маніпуляції Ставлення: повага до української мови як державної, зацікавленість у її розвитку, розуміння цінності кожної мови критичне сприйняття інформації історичного та суспільно-політичного характеру розуміння та використання мови в позитивний та соціально відповідальний спосіб
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) мовою Уміння: створювати висловлення в усній і письмовій формі стосовно історії і сучасності національної (етнічної, мовної) спільноти в Україні створювати інформаційні продукти щодо історії, культури і розвитку суспільства регіону та/або країни, з якою пов'язане походження родини вести дискусію щодо основ розвитку держави та суспільства, засад демократії, прав і свобод людини володіти основною термінологією рідної мови в межах громадянської та історичної галузі Ставлення: повага до рідної мови, розуміння її цінності Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: читати і розуміти науково-популярні публікації, публіцистичні та художні твори іноземними мовами здійснювати пошук потрібної інформації іноземними мовами висловлюватися в усній і письмовій формі іноземною мовою стосовно актуальних тем історії та суспільства спілкуватися з носіями інших мов для обміну історичною, правовою та іншою актуальною для суспільства інформацією Ставлення: інтерес до історії та сучасності інших країн розуміння важливості вивчення іноземних мов для розширення кола спілкування та отримання інформації про світ цінування культурної різноманітності, інтерес до різних мов і міжкультурного спілкування
Математична компетентність	Уміння: правильно оперувати цифровими даними, математичними поняттями для глибокого пізнання, пояснення минулого та сучасних суспільних подій перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема тощо) та використовувати її в поясненнях

	встановлювати зв'язки між фрагментами даних і джерелами різних видів використовувати математичні методи та дані, розуміти способи маніпулювання ними Ставлення: прагнення обирати раціональні способи пояснення подій минулого, причин та можливих способів розв'язання сучасних соціальних, політичних, економічних проблем розуміння важливості математичного опрацювання даних для створення науково обґрунтованих висновків
Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій	Уміння: оцінювати та пояснювати взаємодію людини та довкілля в різні історичні періоди розкривати зміст, значення, вплив технологій, технічних винаходів та наукових досягнень на перебіг історичних подій, явищ і процесів Ставлення: сталий інтерес до наукових досягнень і здобутків природничих наук визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь і раціональне використання їх у повсякденному житті
Інноваційність	Уміння: генерувати нові ідеї, оцінювати їх переваги і ризики наводити історичні приклади впливу інновацій на суспільне життя Ставлення: готовність ініціювати, критично оцінювати та впроваджувати нові знання, способи діяльності, норми, що забезпечують сталий розвиток громади та суспільства
Екологічна компетентність	Уміння: визначати ризики та наслідки впливу людини на довкілля, передбачати можливості екологічних загроз моделювати свою поведінку на основі розуміння наявних екологічних загроз критично оцінювати роль людини та держав у досягненні Цілей сталого розвитку ООН Ставлення: готовність реагувати на ризики екологічних загроз усвідомлення важливості захисту природи, сприяння сталому розвитку суспільства
Інформаційно-комунікаційна компетентність	Уміння: використовувати цифрові технології для пошуку потрібної історичної та соціальної інформації, її добору, перевірки, впорядкування і поширення критично оцінювати, виявляти маніпуляції історичною та актуальною для суспільства інформацією у процесі аналізу електронних медіа дотримуватися авторського права та етичних норм у роботі з інформацією та під час онлайн-спілкування створювати вербальні та візуальні (графіки, діаграми, фільми) повідомлення, мультимедійні презентації соціального та історичного змісту, поширювати їх Ставлення: критичне ставлення до інформації з різних джерел відповідальне використання засобів масової інформації
Навчання впродовж життя	Уміння: визначати власні навчальні цілі аналізувати процес власного навчання, відстежувати зміни у сприйнятті інформації знаходити та опрацьовувати джерела суспільно важливої інформації із застосуванням доцільних для цього методів розуміти роль освіти, навчання для людини та суспільства сьогодні та в історичній ретроспективі аналізувати та узагальнювати здобуту інформацію Ставлення: відкритість до постійного самонавчання та взаємонавчання, бажання ділитися

	здобутими знаннями з іншими особами
Громадянські та соціальні компетентності	Громадянські компетентності Уміння: моделювати свою поведінку як активного і відповідального члена громадянського суспільства, який знає основи права, добре обізнаний із змістом прав людини та вмє їх захищати у правовий спосіб формувати та обстоювати свою громадянську позицію щодо локальних та глобальних питань утримуватися від можливостей зловживати своїми правами виявляти відповідальність, уникати негативних стереотипів та узагальнень, а також мови ворожнечі в обговоренні суспільних проблем і різних соціальних груп брати участь у розв'язанні проблем різних спільнот, зважаючи на інтереси їх представників конструктивно співпрацювати з іншими особами, ініціювати або брати участь у реалізації проєктів, громадських заходів критично оцінювати ідейні платформи та діяльність політичних партій, суспільних рухів, організацій та розуміти їх роль у розвитку демократичного суспільства Ставлення: усвідомлення себе відповідальним громадянином України, розуміння своїх прав і обов'язків як громадянина України та готовність їх виконувати; самоповага та повага до прав та гідності інших осіб громадянська поведінка, що ґрунтується на почутті власної гідності та внутрішньої свободи, розвинутій правосвідомості та обстоюванні демократичних цінностей плекання нетерпимості до корупції в усіх її проявах, розуміння неприпустимості толерування нерівності та недоброчесності готовність відмовитися від нечесних практик під час розв'язання проблем визнання цінності іншої особи та повага до її приватності толерантність і готовність до взаємовигідного розв'язання соціально-політичних суперечностей
	Соціальні компетентності Уміння: ідентифікувати себе як члена різних спільнот, громадянина України формулювати та обстоювати в дискусії власні погляди та переконання, конструктивно спілкуватися на різноманітні актуальні теми історії та суспільства знаходити історичні приклади залагодження суперечностей і конфліктів працювати в групі, досягати порозуміння та налагоджувати співпрацю з іншими особами з відмінними ідеями та цінностями, використовуючи власний досвід та досвід інших осіб, зокрема взятий з історії Ставлення: усвідомлення цінності людини, її життя, здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки повага до законів і традицій, досвіду інших народів, релігій та культур толерантне ставлення до життєвої позиції іншої особи, громадської думки, особливостей соціальної поведінки, способу життя та форм самовираження інших осіб керування власними емоціями, готовність до пошуку компромісів волонтерство, підтримка громадських проєктів та ініціатив, спрямованих на розв'язання актуальних суспільних проблем
Культурна компетентність	Уміння: образно мислити та уявляти характеризувати основні тенденції розвитку культури в минулому та сучасності використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати твори мистецтва в історичному контексті співставляти різні культури, їх цінності, традиції тощо

	виявляти вплив належності до різних спільнот і зовнішніх чинників на формування поглядів та переконань особи визначати та пояснювати значення належності до соціокультурної спільноти Ставлення: повага до людини, протидія і запобігання проявам дискримінації та нерівного ставлення цінування соціального та культурного різноманіття, пояснення його переваг і викликів у сучасному суспільстві свідоме збереження та розвиток власної культури, повага до культур інших народів відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки культурної спадщини відкритість до міжкультурного діалогу
Підприємливість та фінансова грамотність	Уміння: використовувати досвід пізнання історії для обрання дієвих життєвих стратегій брати до уваги зміни в історії та суспільстві, оцінювати їх ризики та переваги для власного життя і життя спільноти виявляти інтереси різних спільнот/груп і шукати способи їх узгодження для розв'язання проблем планувати, організовувати, реалізувати індивідуальні чи командні проекти, оцінювати їх ефективність, представляти результати характеризувати економічну політику і розвиток торгівлі, визначати їх вплив на суспільне життя пояснювати спосіб організації національних економік та вплив економічних і фінансових процесів на функціонування суспільства Ставлення: готовність використовувати досвід історії для самопізнання та досягнення цілей сталого розвитку суспільства зважене прийняття рішень на основі досвіду минулого та сучасного соціального життя здатність брати на себе відповідальність за результат власної та колективної діяльності, ініціативність, відкритість до нових ідей усвідомлення економічних та соціальних можливостей і викликів, з якими стикається суспільство здатність приймати фінансові рішення з урахуванням можливих ризиків

Оцінювання результатів навчання

Зміст, засоби й методи навчання мають бути спрямовані на досягнення, визначені Державним стандартом базової середньої освіти, й обов'язкових результатів навчання, яких учні мають досягнути в процесі навчання.

Основними видами оцінювання є формувальне, підсумкове та державна підсумкова атестація.

Формувальне оцінювання, або оцінювання в процесі навчання, передбачає використання різних форм (самооцінювання, взаємооцінювання (оцінювання роботи в групах / парах, під час захисту проєктів, оцінювання вчителем / учителькою з використанням карток, піктограм, вікторин, інтелект-карт, шкалювання тощо), що спрямовуються на відстеження особистісного розвитку учня / учениці. Окремі завдання для формувального оцінювання можуть бути диференційованими. Завдання для оцінювання добираються так, щоб можна було отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнень учнями обов'язкових результатів навчання певної групи результатів (далі – ГР) освітньої галузі: . Поводитись етично (ГР1); Група результатів 2. Мислить критично. (ГР2); Група результатів 3. Позитивно ставиться до себе та оточуючих (ГР3).

Тематичне оцінювання є необов'язковим. Його можна проводити за потреби для отримання інформації про рівень досягнень очікуваних результатів учнів із певної теми, розділу.

Підсумкове оцінювання має на меті оцінити якість навчання. Воно здійснюється періодично. Кількість підсумкових робіт встановлює вчитель / учителька самостійно. Підсумкові роботи можуть охоплювати один, декілька або всі групи результатів громадянської та історичної освітньої галузі, визначені в Державному стандарті базової середньої освіти. Підсумкове оцінювання здійснюють із урахуванням Загальних критеріїв оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти та Критеріїв оцінювання за освітніми галузями результатів навчання здобувачів освіти відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (у частині громадянської та історичної освітньої галузі), що затверджені наказом МОН від 02.08.2024 № 1093 (<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvanniarezultativ-navchannia>). Під час підсумкового оцінювання за семестр учитель / учителька може провести комплексну підсумкову роботу (КПР) або окремі підсумкові роботи для кожної групи результатів (ГР1, ГР2, ГР3).

Рівні навчальних досягнень учнів	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
I. Початковий	1	Учень (учениця) називає одне-два етичних поняття, моральних чи етикетних норми
	2	Учень (учениця) називає кілька етичних понять теми, моральних і етикетних норм, правил поведінки; дає моральну оцінку ситуації чи вчинку на рівні «добре»-«погано»
	3	Учень (учениця) двома-трьома простими реченнями пояснює зміст етичного поняття; наводить приклади окремих фактів та явищ із моральної практики; дає власну оцінку окремих фактів та явищ моральної практики (на рівні «добре-погано») й пояснює її одним-двома реченнями
II. Середній	4	Учень (учениця) репродуктивно відтворює (у вигляді 4-6 простих речень) частину матеріалу уроку; дає пояснення етичних понять і термінів уроку; наводить приклади морального та аморального в житті людей; оцінює прості моральні ситуації та пояснює свою оцінку у відповідності до норм моралі; формулює правило поведінки у відповідності до норми моралі чи етикету
	5	Учень (учениця) відтворює основний зміст навчального матеріалу уроку, відповідаючи на запитання учителя; визначає окремі ознаки етичних понять; аналізує ситуацію за запитаннями вчителя, підручника; за допомогою вчителя співвідносить конкретні вчинки з відповідними нормами моралі й етикету та висловлює оцінне судження
	6	Учень (учениця) у цілому самостійно відтворює матеріал теми; характеризує подію, ситуацію, учинок з точки зору моральних критеріїв; правильно вживає етичні поняття й пояснювати їх на прикладах; використовує приклади з історії та літератури, висловлює просте оцінне судження про відповідність чи невідповідність поведінки моральним нормам
III. Достатній	7	Учень (учениця) у цілому послідовно, самостійно відтворює матеріал теми; може виявляти розуміння етичної термінології; пояснює критерії оцінки певних учинків, подій, ситуацій, обґрунтовуючи власну думку прикладом
	8	Учень (учениця) самостійно опановує основний навчальний матеріал уроку; аналізує відповідні явища та ситуації, визначаючи ознаки моральної поведінки; моделює прості ситуації морально-етичного змісту та пропонує аргументовані шляхи їх розв'язання
	9	Учень (учениця) самостійно опрацьовує матеріал уроку за підручником; самостійно аналізує етичні феномени та робить власні нескладні висновки; обґрунтовує власні етичні судження й оцінки за допомогою власних прикладів та аргументів; порівнює й узагальнює явища морально-духовного життя суспільства
IV. Високий	10	Учень (учениця) оперує основним навчальним матеріалом, викладаючи його у відповідній формі; моделює морально-етичні ситуації, пропонує шляхи їх розв'язання та пояснює їх; самостійно розв'язує ситуацію морального вибору та пояснює свій вибір, спираючись на етичні категорії; самостійно оцінює

		моральність явищ, подій, учинків; з незначною допомогою вчителя працює з іншими джерелами інформації етичного змісту (фото, художній текст, усна розповідь)
	11	Учень (учениця) вільно викладає навчальний матеріал в усній та письмовій формі відповідно до завдання; самостійно здобуває нескладну інформацію етичного змісту з інших, крім підручника та розповіді вчителя, джерел; пояснює зміст етичних понять і моральних норм, застосовує їх для аналізу нових ситуацій, зокрема з власного життя; оцінює життєві ситуації, учинки людей і результати їх дій з позицій справедливості
	12	Учень (учениця) послідовно й логічно викладає навчальний матеріал, застосовуючи та пояснюючи етичні поняття й терміни; виявляє творчий підхід у розв'язанні ситуативних завдань, оперуючи набутими знаннями й уміннями; моделює ситуації морально-етичного змісту, проявляючи толерантність; оцінює власну поведінку та поведінку товаришів з позицій моральності та громадянської активності

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Технічне обладнання, програмно-дидактичне забезпечення, яке використовується у процесі вивчення предмета, курсу, онлайн-засоби:

1) Онлайн-джерела.

Приклади таких навчальних ресурсів: - <https://www.youtube.com/@UNICEFUkraine1997>,
Ютуб канал «Легко вчу» - <https://www.youtube.com/@legkovchu> ; iMasha Казки-мультки -
<https://www.youtube.com/@iMashaukr cartoonsandfairytale s>; Erudito -
<https://www.youtube.com/@EruditoEd> ; Канал «Плюс плюс» - <https://plus-plus.tv/1plus1video> .

3) Ігри та інтерактивні онлайн-застосунки. До таких ресурсів належать: Wordwall – <https://wordwall.net/uk> ; Ребуси українською - <http://rebus1.com/ua/> ; Kahoot - <https://kahoot.com/> ; Learningapps - <https://learningapps.org/> та ін.

4) Онлайн-сервіси для командної роботи, такі як Google Документи, Google Диск, Google Keep, інтерактивна дошка Padlet.

5) Електронний додаток до підручника «Етика» міжгалузевого інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти (автори Ашортія Є.Д., Бакка Т.В., Желіба О.В., Козіна Л.С., Мелешенко Т.В., Щупак І.Я.) Платформа ІЗІ: <https://ua.izzi.digital/#/>.

Покликання на інформаційні ресурси в інтернеті, відеолекції, інші джерела:

1. Видавництво «Світич» Електронний ресурс ресурс]. – Режим доступу: <https://svitdovkola.org/books/7>,
2. Інтернет на користь: онлайн ресурси для вивчення етики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lms.e-school.net.ua/>
3. Без бар'єрів [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://bf.in.ua/ethics/>